

Kuryłowicz J. 1966: Bałtycka deklinacja na -ē-, „Acta Baltico-Slavica“, III.
Leumann M. 1930: Lateinische Grammatik. Bd. I. München.
LKG 1971: Lietuvių kalbos gramatika. T. II. V.
Meillet A. -Vaillant P. 1934: Le slave commun². Paris.
Schwyzer E. 1939: Griechische Grammatik. Bd. I. München.
Stang C. 1966: Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen. Oslo.

„INDOEUROPIETIŠKIEJI“ DEVERBATYVAI SU *-ī-// *-āje/o (ATSIŽVELGIANT YPAČ Į BALTŲ KALBAS)

Reziumė

Straipsnyje nagrinėjama indoeuropiečių deverbatių *-ī-//*-āje/o- kilmė; autoriaus nuomone, „iteratyvai – kauzatyvai“ išriedėjo iš ankstyvesnių daiktavardinių („nomina actionis“) denominatyvų, „Zustandsverba“ – iš ankstyvesnių būdvardinių denominatyvų. Šios hipotezės grindžiamos kalbų tipologijos argumentais (tai daugiausia liečia signifikato planą).

Norėdamas įvairiapusiškai išnagrinėti minėtus reiškinius, autorius analizuoja ir kitus dalykus (pvz., sufikso -a- kilmę), kurie yra glaudžiai susiję su deverbatių *-ī-//*-āje/o problema.

SMULKMENOS

XXXI

Kaip žinoma, žodžio pradžios *a-* ir *e-* lietuvių tarmėse yra gerokai sumišę: dideliame plote vietoj *e-* turima *a-*, tačiau yra ir tokių šnektų, kur, atvirkščiai, vietoj *a-* neretai būna *e-*. Žr. Z. Zinkevičius. Lietuvių dialektologija (V., 1966), p. 121–124. Šito sumišimo priežastys nėra visai aiškios. Paprastai tvirtinama, kad dvejopam tarimui atsirasti prielaidą sudaręs tolimesnio priebalsio kietumas ar minkštumas resp. tolimesnio skiemens vokalizmo priešakinė ar užpakalinė artikuliacija, žr. V. Grinaveckis. Žemaičių tarmių istorija. V., 1973, p. 254 (ir nurodytą literatūrą). K. Būga tvirtino, kad prie sumišimo bus prisidėjęs kirtis: iš pradžių tik toks *e-* virtęs *a-*, kuris niekuomet negaunęs kirčio (plg. dusetiškių *akėti*, bet *ežià* dėl *ėžios*), žr. K. Būga. Rinktiniai raštai, t. I. V., 1958, p. 559; t. II. V., 1959, p. 20¹; t. III. V., 1961, p. 300, p. 854. Dalis tyrinėtojų nurodo abi prielaidas, žr. Chr. Stang. Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen. Oslo-Bergen-Tromsø, 1966, p. 32 (ir nurodytą literatūrą).

Reikia neišleisti iš akių dar vienos aplinkybės. Svyravimui *a-||e-* sąlygas visų pirma turėjo sudaryti fonemų *a* ir *e* neutralizacija ne žodžio pradžios pozicijoje (*a* būna tik po kietų, *e-* po minkštų priebalsių), atsiradusi dėl *a* po minkštų priebalsių vartimo *e*, pvz., *kraūjes* < *kraūjas*. Išnykus skirtumui tarp *a* ir *e* visose pozicijose, išskyrus žodžio pradžią, atsirado tendencija panaikinti tą skirtumą ir žodžio pradžioje. Toji tendencija ne visose tarmėse vienodai realizuota: vienur ji palietė tik atskirus žodžius (pvz., *ešis* vietoj *ašis*), kitur dėl tarnei būdingo niekuomet kirčio negaunančio *e* plėtėjimo prieš tolimesnius skiemenis, turinčius užpakalinį vokalizmą, žodžio pradžios pozicijai buvo apibendrintas ne *e-*, bet *a-* tarimas.

Vien tik fonetiniu *e* plėtėjimu ir kirčio įtaka esamos dabar tarmėse įvairovės jokių būdu neįmanoma paaiškinti.

Z. Zinkevičius